

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú (monografickú) prácu PaedDr. Kataríny Hollej, PhD.

s názvom „Sexting a kyberšikana“

Bratislava : IRIS, 2016, 166 s. ISBN 978-80-8153-061-6.

Viacere výchovné problémy, príp. sociálno-patologické javy, ktoré jestvovali už aj v minulosti, nadobúdajú v súčasnosti nový neraz oveľa rafinovanejší rozmer. S variabilitou nežiaducich prejavov správania detí, mládeže a dospelých sa zákonite zvyšujú aj nároky na pracovníkov, ktorí s nimi budú preventívne a/alebo terapeuticky pracovať. Dovolím si konštatovať, že i samotné šikanovanie v tomto smere nezaostáva, výrazne sa „modernizuje“, čoho priamym dôkazom je využívanie e-technológií aj na protispoločenské a pre človeka neblahé účely. Kyberšikanovanie ako podoba agresie, ktorá sa šíri rôznymi cestami a prostriedkami, zamestnáva v ostatnej dobe čoraz viac širokú odbornú, ale i laickú verejnosť. I napriek tomu, že problém kyberšikanovania jestvuje už niekoľko rokov, jeho teoretické rozpracovanie s akcentom na etiopatogézu, symptomatiku a definovanie účinnejších možností prevencie a liečby zo strany špecialistov v širších výchovných a sociálnych súvislostiach, možno považovať v našich podmienkach za nedostačujúce. Nehovoriac o ďalšej podobe kyberagresie či skôr kyberohrození, akou/akým je aj sexting. Treba uviesť, že k tejto téme nachádzame na Slovensku žalostne málo prác. Preto vysoko pozitívne oceňujem iniciatívu PaedDr. Kataríny Hollej, PhD., ktorá sa podujala riešiť neľahkú problematiku, avšak spoločensky veľmi aktuálnu. Autorka predkladanej habilitačnej práce si v plnej miere uvedomuje významnosť a spleť nastoleného problému, ktorému sa venuje (výskumne i metodicky ako lektorka) niekoľko rokov. Keďže ide o problematiku širokospektrálnu, nie je ani možné v rámci jednej knižnej práce zachytiť všetky kontexty, paradigmy a ďalšie súvzťažné otázky, ktoré sa vo vzťahu k sextingu a kyberšikane kreujú.

Posudzovať habilitačnú prácu, ako aj ďalšie dve knižné práce PaedDr. Kataríny Hollej, PhD. bolo pre mňa potešením, pretože habilitantka patrí k tým autorkám, ktoré sa nikdy neuspokojili s povrchným pohľadom na riešenie problematiku, ale ich cieľom bolo preniknúť až do podstaty problému, a pritom myslieť aj na potenciálne úskalía.

Predložená habilitačná práca je štruktúrovaná do štyroch samostatných kapitol, ktoré spolu tvoria ucelenejšie dielo. Následnosť jednotlivých kapitol sa stretá s logikou. Pramene, o ktoré sa autorka opiera, nasvedčujú tomu, že je v skúmanej problematike veľmi dobre zorientovaná, zvlášť by som chcel oceniť prácu so zahraničnou literatúrou.

V prvej kapitole sa autorka venuje teoretickému vymedzeniu kyberšikany, jej typológii, účastníkom a motivácii agresora kyberšikanovať. Na str. 8 autorka píše, že príčinou agresie je aj absencia hodnôt. Rád by som dodal, že hodnoty v dnešnej spoločnosti nechýbajú, skôr sa zmenila ich povaha, resp. hierarchia. Tvrdenie na str. 9, že „medzi agresorom a obeťou existuje značný nepomer v IKT zručnostiach“, je podľa môjho názoru diskutabilné. Oceňujem, že autorka jestvujúce teórie agresie prepája s problematikou kyberšikany. Mnohé uvádzané výskumy zahraničných výskumníkov len potvrdzujú známe skutočnosti. Autorka na str. 22 konštatuje, že „ani jedna z uvedených teórií nie je pri vysvetľovaní kyberšikany všeobecne prijatá“. V tejto súvislosti jej kladiem dve otázky, a to: ***Sú zmieňované teórie platné na slovenské podmienky? Bol nejaký testovaný aj vplyv, príp. vzťah sociokultúrneho prostredia, resp. krajiny a výskytu kyberšikany alebo kyberagresie vôbec?*** Prosím vysvetliť výskumné závery iných autorov, ktoré nachádzam na str. 21: „*Výskumníkom sa podarilo zistiť, že vzťah medzi šikanou/kyberšikanou a sklonom k deviácii je silnejší ako vzťah medzi šikanou/kyberšikanou a delikvenciou.*“ Na str. 26 – 27 člení habilitantka prejavy kyberšikany na menej závažné, stredne závažné a vážne. Domnievam sa, že mieru závažnosti nemožno posudzovať len podľa prejavy kyberšikany, ale aj podľa typu osobnosti obeť, príp. aj agresora (napr. osobnostné a zdravotné charakteristiky hrajú dôležitú rolu). ***Čoho sa týkala obsahová analýza vo výskume K. Varjas et al. (2010)?*** Domnievam sa, že anonymita predstavuje

skôr „prajný“ ukazovateľ prostredia, v ktorom sa online útoky uskutočňujú, než dôvod či motív, prečo sa deti a mládež správajú agresívne v kyberprostredí (str. 30, 31 a inde). V poslednej podkapitole habilitantka približuje niektoré európske a mimoeurópske výskumy kyberšikany.

Druhá kapitola približuje problematiku sextingu z podobnej perspektívy, ako tomu je v prípade kyberšikany v prvej kapitole. Autorka sa venuje teoretickému vymedzeniu sextingu, jeho typológii, účastníkom a ich motivácii participovať na sextingu. V poslednej podkapitole habilitantka približuje niektoré európske a mimoeurópske výskumy sextingu. Závery z týchto výskumných zistení priam vzbudzujú obavy, k čomu speje kultúra (mládeže) dneška.

V tretej kapitole autorka predkladá projekt výskumu, ktorý je postavený metodologicky správne, popis výskumného nástroja, ktorý je dostatočne reprezentatívny, rovnako ako výskumná vzorka a doba, v ktorej sa výskum realizoval. Štatistické postupy, ktoré sú detailne popísané v tretej kapitole, zbytočne zaťažujú text a odpútavajú pozornosť od podstatných výskumných zistení, ktoré samé o sebe si vyžadujú zvýšenú koncentráciu a pozornosť čitateľa. K štatistickej (kvantitatívnej) analýze uvedených dát len dodávam, že pre vedca i pedagóga v praxi by bolo iste osožnejšie, keby autorka zredukovala tieto dáta a doplnila ich relevantnou kvalitatívnou analýzou.

Štvrtá kapitola je ladená empiricko-metodicky. V úvode (4.1 a 4.2) habilitantka prezentuje zhrnutie, resp. interpretáciu výskumných zistení, ktoré sa dotýkajú sextingu a sčasti aj kyberšikany. Som toho názoru, že predmetná kvantitatívna analýza dát, reagujúc na tretiu kapitolu, by bola pre potreby tejto práce postačujúca. Na str. 117 autorka odôvodňuje vyššie skóre aktívneho sextingu u žiakov (chlapcov) SOŠ v porovnaní so žiakmi z gymnázií rozdielnymi požiadavkami na obsah vzdelávania na daných školách a z nich vyplývajúcim postojom žiakov ku škole a k vzdelávaniu. Domnievam sa, že nie obsah vzdelávania a postoj žiakov ku škole ovplyvňuje aktívny sexting u stredoškóľakov, ale väčšiu rolu hrajú skôr osobnostné charakteristiky, rodinné podmienky (napr. či je alebo nie je sexualita a „sexuálna prezentácia“ v rodine tabuizovaná) a iné faktory. ***Zaujímalo by ma, prečo ste dávali sexting do vzťahu s krajom, z ktorého respondenti pochádzali?*** Odôvodnenie najnižšieho skóre sextingu u chlapcov z BBK typom školy a preferovanými záujmami (str. 118) sa mi nejaví celkom správne. Rovnako sa nemôžem stotožniť s názorom autorky, že zhotovovať a odosielať fotografie či videá, na ktorých sú dospievajúci nahí alebo polonahí, je normálne (str. 131). Potom si treba položiť otázku, ak je takéto správanie dospievajúcich normálne, čo sa potom považuje za abnormálne? V podkapitole 4.3 autorka uvádza niekoľko všeobecných metodických odporúčaní, ktoré sa viažu k prevencii a sčasti aj k riešeniu kyberšikany a sextingu. V podkapitole 4.3.1 je občas stieraný rozdiel medzi prevenciou a liečbou kyberšikany. Údaje v tabuľke č. 27 (str. 143) považujem za významný príspevok do riešenej problematiky. Rád by som ale doplnil autorku, že okrem etickej a mediálnej výchovy aj náboženská výchova ako alternatíva k etickej výchove môže byť nápomocná v oblasti prevencie a riešenia kyberšikany i sextingu.

Závery a odporúčania pre prax sú z môjho pohľadu prezentované veľmi skromne, mohla im autorka venovať viac priestoru. ***Ktoré krajiny považujú kyberšikanu za federálny zločin (str. 149)?***

K predloženej habilitačnej práci mám ešte niekoľko formálno-vecných pripomienok či skôr poznámok, a to:

- v publikácii sa vyskytujú preklepy, menšie formálne chyby a rovnako možno badať rezervy aj v práci s použitými prameňmi, ktoré nie sú miestami dostatočne/vôbec uvádzané;
- viaceré rovnaké myšlienky sa viackrát opakujú na rôznych miestach práce;
- miestami je v práci nesprávne rozlíšený primárny a sekundárny prameň a rovnako aj diela toho istého autora, ktoré boli vydané v rovnakom roku;
- pri niektorých doslovne citovaných textoch chýba číslo strany publikácie, z ktorej bol citovaný text prevzatý;
- publikácia od D. Halder a K. Jaishankar z roku 2009, ktorá je citovaná na troch miestach práce, chýba v zozname použitej literatúry;
- zoznam použitej literatúry nie je spracovaný v súlade s platnou bibliografickou normou – neviem však posúdiť, do akej miery išlo o redakčný zásah do rukopisu zo strany vydavateľstva;
- niektoré slovné spojenia, ako napr. „nahá a polonahá fotografia“, sa mi nezdarujú adekvátne – ide predsa o nahú alebo polonahú osobu na fotografii.

Okrem vyššie naznačených kvalít a rezerv predloženej habilitačnej práce považujem za jej značný deficit skutočnosť, že autorka v záujme „vyhovieť“ vedeckým požiadavkám, ktoré nás neraz nútia cez prizmu štatistiky overovať takmer všetko, akosi pozabudla na ľudský a pedagogický rozmer riešenej problematiky. Výskum habilitantky je skôr o mapovaní kyberšikany a najmä sextingu bez akéhokoľvek vedeckého poznávania kauzality, následkov a ďalších určujúcich podmienok, čo v konečnom dôsledku uvádza aj sama autorka (str. 134 a inde). Preto si dovoľujem položiť habilitantke aj nasledovné otázky:

- 1) *Ako plánujete naložiť s výskumnými zisteniami a implementovať navrhované odporúčania do priamej edukačnej praxe?*
- 2) *Informovali ste školy, z ktorých ste získali dáta, o výsledkoch Vášho výskumu? Prejavili školy záujem o tieto výsledky?*
- 3) *Kto a prečo by mal podľa Vás uskutočňovať detekciu, prevenciu a riešenie nastoleného problému v konkrétnej praxi (bez špecifikácie prostredia)?*

Záverečné zhodnotenie habilitačnej práce

I keď možno v predloženej habilitačnej práci nájsť aj diskutabilné a nezodpovedané otázky, rád by som vyzdvihol veľký potenciál predloženého diela, ktoré v prípade ďalšieho, najmä metodického rozpracovania môže posunúť riešenu problematiku výrazne dopredu. Vcelku teda konštatujem, že predložená habilitačná (monografická) práca **PaedDr. Kataríny Hollej, PhD.** s názvom **Sexting a kyberšikana** je po stránke teoretickej, koncepcnej i metodologickej spracovaná na vysokej odbornej úrovni. Predloženú habilitačnú prácu navrhujem prijať k obhajobe a po jej úspešnom obhájení **odporúčam habilitantke** v zmysle platnej legislatívy **udelit' vedecko-pedagogický titul docent v študijnom odbore 1.1.4 Pedagogika.**

V Nitre dňa 9. januára 2017

doc. PaedDr. Ctibor Határ, PhD.
oponent